

Mégis tudja, hogy „történelem itt egy mozdulat is”, és tudja, hogy az „itt élned, halnod kell” igazsága nemcsak patetikusan-tragikusan hanem patetikusan-elégikusan fogalmazva is igaz marad:

*Édes barátom MT ki átrepülted
a két ég közti távot*

*nézz vissza most ha tudsz még
itt volt Óceánod*

Apáti Miklós figyelemreméltó művészi fegyelemről tesz bizonyosságot. Az elégikusság nem gátja a pártos szenvedély érvényesülésének. Költészete – ha levetkezi görceit, ha gondolatilag még tovább tud lépni s felerősíteni a „történelem itt egy mozdulat is” igazságát – bizonyosan kimagasló értéke lesz szocialista líránknak.

(Vasy Géza)

Baka István

1969 februárjában a Tiszatáj közölte először a Szegeden tanuló magyar–orosz szakos egyetemista verseit; s ami ritkaság: már a bemutatkozás is figyelmet keltett. Noha keveset írt, ritkán jelentkezett, a közvélemény korán a kötetre érdemes költők sorában tudta Baka István helyét. Vékonyka könyve azután 1975-ben látott napvilágot. 4 ciklus, 35 vers csupán. A gyűjteményt összetéveszthetetlen élménykör, gazdag metaforakincs szervezi teherbíró egységgé. Baka sokat tanult a tárgyias-leíró típusú magyar líra örökségéből, sőt például a lényegében nemzedéktársainak számító Kilencek munkásságából is, de

mindjárt tovább is fejlesztette, alakította a közvetett és közvetlen hagyományt. A továbblépés lényege: a költő egy szűk, de pontosan kidolgozott, szuggesztív gondolatnak rendelte alá valamennyi versét; s következetesen érvényesített egy szintén szűk, de variációs remeklésekkel dúsitott képrendszert.

Baka István versvilágában a történelem és a mindennapok is beleégnek a tájba, belenőnek erdőbe-mezőbe. „Őv e táj, / de nem ment meg magától” – fogalmazza meg a paradoxont (*A lombon átszűrt*), amelyre költeményei épülnek. A költő prédikátori hajlandósággal él a magyarországnyi tájban, a lírai térben: újra meg újra egyes szám második személyben fordul a természethez, szólít meg záport, zivatart. A gazda felelőssége és a józan kívülálló keményebb szava vegyül itt. Nem önmegszólító ez a sűrűn alkalmazott versforma – illetve csak annyiban az, amennyiben maga a költő is része, alakítója a tájnak, világnak. A gyakori felszólító módok – „szakadj”, „zuhogj”, „havazz” stb. – folytonosan mozgásba hozzák a képszerű leírason alapuló, nyugodtabb verssorokat; a tárgyi világot dinamizálja a mozgás. A kiválasztott igealakok Baka egyik legkedvesebb metaforakörére utalnak: nála az eső, a hó hozza a fehérséget, tisztaságot, megtisztulást – vagy a végzést. *Szakadj, Magdolna-zápor* c. versében így ír:

*Szakadj, Magdolna-zápor
szoknyáidádal suhogva,
akácfa-Jézus Krisztus
lábát fűröszd zokogva!*

*Verejtékező vállán
terülj szét csapzott hajjal!
Orcádba szökő véred
pírja Nagypéntek-hajnal.*

*Zuhogj – ha ily hatalmas
csodát tehet a kín,
s Krisztus-sebek fakadnak
a meggyfák lombjain.*

E versrészletből is kitűnhet a költő már említett variációs készsége, hiszen a víz-kép, a vers centruma megannyi, egymást értelmező formában van jelen (a *szakad, füröszt, zokog, verej-tékezik* igék új és új jelentéseket nyitnak meg).

Baka nemcsak egész líráját építi egy paradoxonra; egyéb-ként is kedveli az állandó, feszültséget adó ellentétkezést. A főttebbi metafora ellenpontjaként így lép be a fagyottság, a dermedtség képzete. Néhány példa: „Tárgyakká hűlnek a szavak” (*Prédikátor-ének*); „... ereim jégvirága, / hasztalan der-med Isten / sötétlő ablakára” (*Gyóntató fehérség*); Dermessz meg, hogy szét ne omoljak!” (*Szerelmesvers*).

Mozgás és mozdulatlanság, tisztaság és vétek, megváltás és kárhozódás ellentéte egyaránt Baka verseinek vallásos-evan-géliumi szimbolikáját szolgálja. A költő a napjainkban sűrűn fölbukkanó (lírában például Veress Miklósnál, epikában Ördögh Szilveszternél domináló) isteni-krisztusi szerepet gazdagon, egyénien dolgozta ki – lírai Isten- és Krisztus-alakot formált a maga képére. Baka véletlenül sem enged a vallásos vagy misz-tikus költészet vonzó lehetőségeket kínáló csábításának (ha olykor túl is írja, képzavarokba futtatja is verseit). Isten alak-jában a rend, a harmónia kérdése, a Jézus-alakban pedig a megváltás tragikuma érdekli. Olyan kérdések tehát, amelyek máris visszakapcsolják alkotásait a jelenhez. Ezért lehet egyik kulcsszava (verscíme is) az *itt*; ezért fogalmazódhat meg a rezignált történelmi fölismerés – Pass Lajosnak ajánlva, de más nemzedéktársak verseivel is összhangban:

*Legenda, hát lehullasz,
jövönkből varrt ruha!
Erdővé válhatunk mi,
szarvasokká soha.*

*Havas táj keszkenőjét
bevérezzük ma még.
Holnapra lágy humusszá
feled már e vidék.*

*Szél leng az alkonyatban:
ingünk volt – ám mi többet
magunkra föl nem öltjük.
Soká késett az ünnep.*

*Legenda, hát lehullasz,
sorsunkká nyüött ruha!
Állunk, mint holtra dermedt
erdők agancs-sora.*

(Legenda, hát lehullasz)

E rezignált vallomás igazi hitelét a két, összefoglaló szerepű zárósort biztosítja, újfent példázva Baka legmeghatározóbb köl-tői erényét: a képalkotást.

Baka rezignációja, szkepszise egyébként látszólag nem csu-pán a jelenre – az egész XX. századra is vonatkozik. „Tár-gyakká hűlnek a szavak / és tömlőcfalakká a tárgyak, / és szét-szór közönyöd alatt / bennünket s elfelejt e század” – mondja a *Prédikátor-ének*ben, s aligha kell vajt fül ahhoz, hogy e sorok-ból ne a magyar történelem egy szakaszának fölidését halljuk ki –, de a mindenkori „első nemzedékek”, az újért még kudarcokon, vétkeken át küzdők tragikumát.

Nem e szépen komponált versre értve, de jeleznünk kell itt, hogy Baka érzelmes-rezignált világképe néhány versben nem érvényesül meggyőzően – s nem elsősorban esztétikai okokból, hanem mert halványul az élmény fedezete, vagy mert vitathatóvá lesz a költő végtelenen tragizált történelemszemlélete, magyarságképe. Nem véletlen, hogy Baka meglehetősen kisszámú versei közt jelentős hányadot képeznek az ihlető mesterekhez írott, az irodalmi példákhoz forduló, egy-egy rokonnak érzett alkotói világot újraélő költemények: a saját élmény gyakorta megerősítésre vagy korrekcióra szorul. Természetesen ez a napjainkban nem ritka költői gesztus még semmi esetre sem jelenthet másodlagosságot; a szűkösség azonban most még nem – a későbbiekben annál inkább lehet gátja a kiteljesedésnek, továbblépésnek. Épp így nem hagyhatjuk említetlenül a formai gazdagodás szükségességét: Baka kitűnő mestere most *egyetlen*, tökéletesen megtalált versalaknak, amely azonban előbb-utóbb modorosságba is viheti, sőt kényeszerítheti.

A világában, otthonában – az eltéphetetlenül sajátjának tudott-vallott *táj*ban idegenül mozgó költő számára az *irgalom*ig fokozott szeretet hoz némi föloldozást. Tagadás és igénylés aránya, egyensúlya a rezignációban fölborul – az irgalom erősíti föl ismét a vállalást, az ígént-mondást. Ezzel tovább nő, még erősebben vibrál Baka István költészetének érzelmi feszültsége. Példaként lebeg verseiben a két irgalmas evangéliumi nőalak: Veronika és Magdolna. S megtartó erővé, menedékké lesz az anyaként tisztelt és szeretett anyanyelv is: „Elbűjtatja az anyanyelv / szerzetesköntöse hazánkat” (*Bolgárok*). Baka nyelve, stílusa túlzottan színesnek nem – inkább választékosnak jellemezhető; s kevesen vannak fiatal költőink között, akik nálánál nagyobb alázattal közelítenek a magyar nyelvhez. Ez a

viszony természetesen nem teszi lehetővé a virtuóz nyelvi játékot, a nyelvteremtést – de kötelezően vallja a nyelv hajlékony és hibátlan használatát.

Baka István eddigi lírája szűk és zárt egész. Erénye éppen a zártság, a maga körén belüli teljesség; s fogyatékosága lehet a szűkösség s a belőle következő olykori önisméltés. Kötete kicsiny, de teljes – akár az esőcsepp. Kivételes az alkotói fegyelem, biztos az alapvető költői eszközök birtoklása. Erő és tehetség most már éppen ahhoz kell, hogy Baka merje és tudja elhagyni a formát, amelyben megszokták, megszerették, amely szinte hozzáért. Merje elhagyni – maradjon önmaga, de legyen ereje a változáshoz, változtatáshoz is.

(*Tarján Tamás*)

Bari Károly

Szokatlan pályakezdés Bari Károlyé, s különösen az a nemzedékében. Harmincadik éve táján jutott a többség kötethez, őt pedig már 17 éves korában bemutatta a Szépirodalmi Kiadó. Szerencséje volt? Tehetsége? Jutott neki ebből is, abból is. Sokan már akkor mondták, ma pedig bizonyosnak látszik, hogy ennyire gyors és sikeres pályakezdéshez elsősorban mégsem a versei segítették. Hiszen érdekes kötet a *Holtak arca fölé*, de hasonló színvonalút vagy tucatnyit lehetne idézni azokból az évekből. Bari könyve rekord gyorsasággal, s 11 ezer példányban jelent meg, majd hamarosan jött a második kiadás 20 ezer példányban. Az első kötet összpéldányszáma tehát mintegy húsz első kötet szokásos példányszámának felelt meg! De